

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education

Challenges and Effects of Crisis Situations on Education

2
0
2
4

SELECTED
PAPERS

Berehove,
30-31 March 2023

International Academic Conference

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION

International Academic Conference
Berehove, 30–31 March, 2023

Selected papers

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УТОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

ЗУІ ім. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ
Берегове
2024

УДК 370:061.3

В 41

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського уторського інституту імені Ференца Ракоці II.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF) рішенням Вченої ради Закарпатського уторського інституту імені Ференца Ракоці II (протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом Закарпатського уторського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Бергмауер-Олас, Єва Гуттерер, Лідіко Греба та Каталін Паллої

Технічне редагування та верстка: *Олександр Довбиш, Ласло Веждел та Вівієн Товт*

Коректура: *Лідіко Гріца-Варцаба, Лідіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівієн Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опайої Черє Яноша при ЗУТ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Довбиш (начальник Видавничого відділу ЗУТ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Видавництво: Закарпатський уторський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)
Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (папітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Автори, 2024

© Редактори, 2024

© Закарпатський уторський інститут імені Ференца Ракоці II, 2024

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász
2024

ETO 370:061.3

K-95

A kiadvány a 2023. március 30-31-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke által rendezett *Krizishelyzetek hatása és kihívásai az oktatásban* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások szerkesztett anyagát tartalmazza.

Nyomtatott és elektronikus formában (PDF-fájlformátumban) történő kiadásra javasolta
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2024. január 25., 1. számú jegyzőkönyv).

Kiadásra előkészítette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege
és Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke.

Szerkesztette:

Berghauer-Olasz Emőke, Hutterer Éva, Greba Ildikó és Pallay Katalin

Műszaki szerkesztés és tördelés: *Dobos Sándor, Vezsél László és Tóth Vivien*

Korrektúra: *Gricza-Varcaba Ildikó, Greba Ildikó és Lizák Katalin*

Borítóterv: *Tóth Vivien*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felel:

Dobos Sándor (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlegének vezetője)

A kötetben található tanulmányokat a konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmaért a szerzők a felelősek.

**A konferenciát és a kiadvány megjelentetését
Magyarország kormánya támogatta**

Kiadó: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (cím: 90 202, Beregszász, Kossuth tér 6. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Nyomdai munkálatok: „RIK-U” Kft. (cím: 88 006 Ungvár, Kárpáti Ukrajna u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (keményfedelű)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© A szerzők, 2024

© A szerkesztők, 2024

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2024

FERENC RAKOCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

**CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION**

International Academic Conference
Berehove, 30-31 March 2023

Selected papers

Transcarpathian Hungarian College
Berehove
2024

UDC 370:061.3

K-95

The publication contains materials of the international academic conference on *Challenges and Effects of Crisis Situations on Education*, organised by the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in Berehove on 30–31 March 2023.

Recommended for publication in printed and electronic form (PDF file format)
by the Academic Council of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education (record No. 1 of January 25, 2024)

This volume of conference materials has been prepared by
the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education
and Management of Educational Institutions and the Division of Publishing
of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Edited by:

Emőke Berghauer-Olasz, Éva Hutterer, Ildikó Greba and Katalin Pallay

Technical editing and pagination: *Sándor Dobos, László Vezsdel and Vivien Tóth*

Proof-reading: *Ildikó Gricza-Varcaba, Ildikó Greba and Katalin Lizák*

Cover design: *Vivien Tóth*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing:

Sándor Dobos (head of the Division of Publishing of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education)

Selected papers were proofread by the Scientific Board
of the international academic conference.

Authors are responsible for the content of the conference materials.

**The conference and the publication of selected papers
sponsored by the government of Hungary.**

Publishing: Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address:
Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Printing: "RIK-U" LLC (Address: Carpathian Ukraine Street 36, 88006 Uzhhorod, Ukraine.
E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (hardback)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Authors, 2024

© Editors, 2024

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2024

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

<i>Empirikus és neveléstörténeti kutatások eredményei / Результати емпіричних та історико-педагогічних досліджень / Results of empirical and educational historical research</i>	19
<i>Boldizsár Boglárka – Cseri Kinga – Sipos Judit: MAGYAR ÉS SZLOVÁK EGYETEMISTÁK TANULÁSI ÉS ÉLETVITELI VÁLTOZÁSAINAK VIZSGÁLATA A VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN</i>	21
<i>Csoóri Zsófia: A KÁRPÁTALJAI TANÍTÓKÉPZÉS SZERVEZÉSI ÉS PEDAGÓGIAI ALAPJAI A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN (1919–1938)</i>	35
<i>Inántry-Pap, Ágnes – Szilágyi, Barnabás: THE SEARCH FOR GREEK CATHOLIC IDENTITY THROUGH UPBRINGING AND EDUCATION</i>	47
<i>Kinczerová Adriana – Szabó L. Dávid: A PANDÉMIA HATÁSA AZ ERASMUS+ MOBILITÁSOKRA A SELYE JÁNOS EGYETEMEN</i>	55
<i>Molnár, Nikolett: TEACHER-STUDENT COMMUNICATION CHARACTERISTICS AND THE CRISIS SITUATION</i>	67
<i>Pallay Katalin – Nagy-Füzesséry Bernadett: A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA ÉS AZ UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM MAGYAR HALLGATÓI KÖZÖTTI TÁRSAS KAPCSOLATOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS EZEK HATÁSA A KÉT INTÉZMÉNY HALLGATÓINAK EREDMÉNYESSÉGÉRE</i>	77
<i>Szabó L. Dávid – Sýkora Hernády Katalin: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA MEGJELENÉSE A SZLOVÁKIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI ÁLTALÁNOS ISKOLÁS OLYAN PEDAGÓGIAI DOKUMENTUMOKBAN, AMELYEK A DUALIZMUS KORSZAKÁVAL FOGLALKOZNAK</i>	101
<i>Szalay Ignác: A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ELŐTTI MAGYAR KÖZÉPISKOLAI TÖRTÉNELEMKÖNYVEK ILLUSZTRÁCIÓI</i>	111
<i>Varga, Aranka: VULNERABLE GROUPS IN CRISIS SITUATIONS: HOW TO SUPPORT ROMA STUDENTS' COPING STRATEGIES</i>	119
<i>Vincze Tamás András: MAGYAR ARISZTOKRATA HÖLGYEK PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGE A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN</i>	129

<i>Oktatásszervezési és távoktatási tapasztalatok / Досвід організації освітнього процесу та дистанційного навчання / Educational management and distance learning experiences</i>	137
<i>Andl, Helga – Laki, Tamásné: "WE ARE IN THIS TOGETHER" – DISTANCE LEARNING EXPERIENCE IN SMALL SCHOOLS IN A PANDEMIC IN SPRING 2021</i>	139
<i>Андрусик Павло: ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	151
<i>Bernhardt, Renáta: SECONDARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON DIGITAL EDUCATION IN RELATION TO ON-LINE OPPORTUNITIES IN HIGHER EDUCATION</i>	157
<i>Чичук Антоніна – Кучай Олександр – Гуттефер Єва – Візавер Вікторія: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ І ВОЄННОГО СТАНУ</i>	167
<i>Dezső, Renáta Anna: "ALL'S WELL THE END'S WELL"? CHALLENGES AND LESSONS LEARNT OF AN INTERNATIONAL PEDAGOGY BACHELOR PROGRAM INTRODUCED IN THE MIDDLE OF THE COVID 19 PANDEMIC</i>	173
<i>Dudás János – Holovács József: ONLINE INFORMÁCIÓS RENDSZER KÉSZÍTÉSE AZ OKTATÁSI FOLYAMATOK ADMINISZTRÁLÁSÁRA A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA RÉSZÉRE</i>	183
<i>Furcsa, Laura: PERCEIVED BENEFITS OF ONLINE ORAL EXAMINATIONS AT UNIVERSITIES</i>	191
<i>Fábián Márta – Bárány Erzsébet – Lechner Ilona – Huszti Ilona: A RÁKÓCZI-FŐISKOLA HALLGATÓINAK ATTITÚDJÁ A (NYELV)TANULÁSHOZ A TÁVOKTATÁS SORÁN</i>	199
<i>Kecskés Judit: KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK A MAGYAR ALAPSZAKOS KÖZÖS KÉPZÉS FINNUGOR NÉPEK ÉS NYELVEK C. TÁRGYÁNAK OKTATÁSÁBAN</i>	215
<i>Magyar, Ágnes: HOW HAVE SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXPERIENCED DIGITAL WORK SCHEDULES?</i>	225
<i>Prescott-Pickup, Francis J: DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC: THE EXPERIENCE OF STUDENTS IN A LARGE HUNGARIAN UNIVERSITY</i>	235
<i>Прядко Олександр: ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	247

<i>Oktatástechnológiai innovációk / Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі / Innovative educational technologies</i>	251
<i>Árva, Valéria – Márkus, Éva – Trentinné Benkő, Éva: APPLICATION OF EARLY LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY IN DIGITAL EDUCATION. A RESEARCH PROJECT BY THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES AND THE FACULTY OF PRIMARY AND PRESCHOOL EDUCATION, EÖTVÖS LORÁND UNIVERSITY</i>	253
<i>Baksa Adrián – Sztojka Mirosláv: A PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS TANÍTÁSA-TANULÁSA MATEMATIKA-ÓRÁN</i>	267
<i>Csucska Petra – Csopák Éva: AZ OLVASÁS IRÁNTI ATTITŰD VIZSGÁLATA AZ ESZENYI BÁZISISKOLA ALSÓ TAGZATOS TANULÓINAK KÖRÉBEN</i>	275
<i>Jaskóné Gácsi, Mária: GAMIFICATION – TESTS OF STRENGTH IN THE DIGITAL SPACE FROM AN EDUCATOR'S PERSPECTIVE</i>	283
<i>Gonda, Zsuzsa: THE FEATURES OF TEACHING METHODS IN ONLINE HUNGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS DURING PANDEMIC</i>	295
<i>Йокоб Андрей: РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ</i>	307
<i>Molnár, Ákos – Prisztóka, Gyöngyvér: THE POSSIBILITY OF A NEW TREND IN THE TEACHING OF PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOLS</i>	313
<i>Nagy Béla: A GENETIKA ONLINE OKTATÁSÁNAK SAJÁTOS-SÁGAI</i>	327
<i>Nagy-Kolozsvári, Enikő – Fábán, Márta – Huszti, Ilona: USING GAMES IN THE YOUNG LEARNER ENGLISH CLASSROOM IN TRANSCARPATHIA</i>	333
<i>Papp, Beáta: HUNGARIAN-ITALIAN BILINGUAL EDUCATION IN THE LIGHT OF PUBLIC EDUCATION POLICY</i>	343
<i>Papp Gabriella: ONLINE FELÜLETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA OKTATÁSSZERVEZÉS ÉS E-TEST SZERKESZTÉSE CÉLJÁBÓL</i>	351
<i>Tadeyeva Maria – Tadeyev Petro – Pávlovics Judit: INNOVÁCIÓS TECH- NOLÓGIÁK FEJLŐDÉSE A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN</i>	359

<i>Szabó L. Dávid: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA DIGITÁLIS FELADATOKKAL VALÓ FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 7. ÉVFOLYAMÁN A DUALIZMUS KORSZAKÁNAK TANÍTÁSÁKOR</i>	367
<i>Az ukrániai oktatás helyzete a pandémia és a háborús körülmények között / Стан освіти в Україні в умовах пандемії та війни / The educational situation in Ukraine during the pandemic and war</i>	379
<i>Борисюнок Максим: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	381
<i>Васютіна Тетяна: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»</i>	387
<i>Височан Леся: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ</i>	395
<i>Джанда Галина: ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	401
<i>Дзямко Вікторія – Дзямко Віталій: ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	405
<i>Золотаренко Тетяна: ДОСВІД ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У НОРВЕГІЇ</i>	411
<i>Кім Галина: НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	417
<i>Коламієць Дмитро – Івашкевич Євген – Тертична Таїсія: РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ</i>	425
<i>Лазаренко Наталія – Коламієць Алла – Жовнич Олеся: МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ</i>	431
<i>Орос Льдіко – Біда Олена – Кучай Тетяна: ОСВІТА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	435

<i>Осередчук Ольга</i> : ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСТВА ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ З МЕТОЮ ЯКІСНОГО МОНІТОРИНГУ	443
<i>Силадій Іван – Маринець Надія</i> : ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГЛОБАЛЬНОГО ВИМРУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	449
<i>Хижняк Інна</i> : ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	455
<i>Чопак Єва</i> : МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	463
<i>Щука Галина</i> : ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЗА ВИБОРОМ.....	469
<i>Inklúzió – lelki egészség – egészségtudatosság – perspektívák / Інклюзія – психічне здоров'я – усвідомлене ставлення до здоров'я – перспективи / Inclusion – mental health – health awareness – perspectives.....</i>	477
<i>Амроценко Тетяна</i> : ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	479
<i>Berghauer-Olasz Emőke</i> : MENTÁLHIGIÉNÉS TÁMOGATÓ CSOPORT LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN.....	485
<i>Biró Brigitta</i> : RAJZFEJLŐDÉSI SAJÁTOSSÁGOK ÓVODÁS- ÉS KISISKOLÁSKORBAN	497
<i>Bús Ágnes – Bús Éva – Kovács-Bogya Tünde – Szántainé Baráth Anita</i> : SZEREPKONFLIKTUSOK A FELSŐOKTATÁSBAN A PANDEμία IDEJÉN	507
<i>Ceglédi Tímea – Fekete Dorottya – Pusztai Gabriella</i> : ÉRTÉKEK A REZILIENS PEDAGÓGUSOK ÉLETÚTJAIBAN.....	517
<i>Csebil Anikó</i> : TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉG, SPORTOLÁSI SZOKÁSOK A FŐISKOLAI CAMPUSON A PANDEμία IDŐSZAKÁBAN.....	523
<i>Erdei, Róbert</i> : A PROGRAMME TO FOSTER RESILIENCE AMONG KINDERGARTEN CHILDREN.....	531
<i>Гребя Лідіо – Шелельо Тетяна – Гаврилюк Лона</i> : БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ЙОГО РОЗВИТОК	539

<i>Hanák Zsuzsanna: ÁLLAPOT- ÉS VONÁSSZORONGÁS VIZSGÁLATA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN.....</i>	<i>545</i>
<i>Kiss Magdaléna: TANÁRI ATTITŰD A VAKOK OKTATÁSÁBAN.....</i>	<i>553</i>
<i>Kondé Zoltán – Kovács Judit: A COVID-TAPASZTALATOK ÖSSZEFÜGGÉSE A COVIDDAL KAPCSOLATOS IMPLICIT BEÁLLÍTÓDÁSOKKAL.....</i>	<i>561</i>
<i>Kós Nóra: KRÍZISHELYZETBEN ADÓDÓ TRAUMA TERÁPIÁJA.....</i>	<i>571</i>
<i>Lestyan Erzsébet: KRÍZISHELYZETEK MEGOLDÁSA PEDAGÓGIAI MÓDSZEREKKEL</i>	<i>579</i>
<i>Михайлович Кристина: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ УГОРЩИНІ.....</i>	<i>587</i>
<i>Пісняк Валентина: ІНКЛЮЗІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ПІДТРИМАТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....</i>	<i>593</i>
<i>Sándor Zita: COVID-19-JÁRVÁNY MEGÉLÉSE ÉS BIOPSZICHOSZOCIÁLIS HATÁSA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN.....</i>	<i>599</i>
<i>Simon Gabriella: AZ ONLINE OKTATÁS HATÁSAI A PANDÉMIA ALATT, LEHETŐSÉGEINK.....</i>	<i>615</i>
<i>Sütő Éva: TÁPLÁLKOZÁSI SZOKÁSOKAT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK KISISKOLÁSKORBAN A PANDÉMIA IDEJE ALATT.....</i>	<i>625</i>
<i>Székora Hernády Katalin – Horváth Kinga – Pribék László – Szabó L. Dávid: A TÁVOKTATÁS HATÁSA A TANÁRI ÉNHATÉKONYSÁGRA.....</i>	<i>635</i>

ÉRTÉKEK A REZILIENS PEDAGÓGUSOK ÉLETÚTJAIBAN

Ceglédi Tímea – Fekete Dorottya – Pusztai Gabriella

*Debreceni Egyetem
feketedorottya02@gmail.com*

Bevezetés

A kutatás a reziliens pedagógusok értékrendjéről, illetve azok továbbadásáról szeretne többet megtudni. Azt már több kutatásból tudjuk, hogy a pedagógusoknak értékközvetítő szerepe van, formálják a diákok értékrendjét, hiszen a szocializáció szempontjából az otthonon kívül az iskola a másik meghatározó intézmény (Parsons, 1959). A kapott értékek hatnak a tevékenységeinkre, a céljainkra és a választásainkra (Bocsi, 2020), ezért érdemes kutatni azt, hogy a reziliens pedagógusok milyen értékrenddel rendelkeznek, illetve mi az, amit át tudnak ebből adni diákjaik számára. A téma különös aktualitást élvez, mert a reziliens pedagógusok értékrendjének vizsgálata egyaránt hasznos lehet a tanári pályára készülőknek, hiszen a diploma megszerzése után, ez a tudás elősegítheti az olyan tanári munkaközösségbe való beilleszkedést, ahol reziliens pedagógusok is vannak, de ugyanakkor ez a téma fontos lehet a már aktívan tanító pedagógusoknak, mert mindezen információk hozzájárulhatnak a pályaelhagyások számának csökkentéséhez. A kutatás eredményei felhasználhatók lennének azon szakemberek, pedagógusok számára, akik a pályaválasztás előtt álló reziliens diákokkal foglalkoznak.

Elméleti rész

A kutatásnak négy alapfogalmat használ. Ezek közül az első a reziliencia, amely – tág meghatározása szerint – „a rendszer azon képessége, hogy sikeresen alkalmazkodjon a rendszer életképességét, működését vagy fejlődését veszélyeztető zavarokhoz” (Masten, 2019: 101). Más megközelítésben: „olyan univerzális képesség, amely lehetővé teszi egy személy, egy csoport vagy egy közösség számára, hogy megelőzze, minimálisra csökkentse vagy legyőzze a megpróbáltatások káros hatásait” (Grotberg, 1996).

A kutatás alanyai a reziliens pedagógusok, vagyis „1) Akik maguk reziliens életutat jártak be, azaz hátrányos helyzetű gyerekből váltak diplomás értelmiségiekké. (Ceglédi, 2020). A nemzetközi szakirodalom ezt akadémiai rezilienciának nevezi. A pedagógusjelöltek otthonról hozott kulturális, kapcsolati és gazdasági tőkéje amiatt érdemel külön odafigyelést, mert ezek nagy

hatással lehetnek hallgatóéveikre, s (részben hallgatóéveik által) a későbbi pályafutásukra is. Fontos kérdés például, hogy a leendő pedagógusok elsajátították-e, s ha igen, akkor hol azt a kulturális tőkét, amelyet pedagógusként már nekik kell továbbörökíteniük diákjaikra. Meg tudnak-e birkózni azzal a jövőbeli feladatukkal, hogy leendő tanítványaik kulturális tőkebeli hiányosságait kompenzálják, ha esetleg ők maguk nem hozzák e tőkéket otthonról (Ceglédi, 2015)? A leendő pedagógusok családjainak iskolázottsági, foglalkoztatottsági és jövedelmi viszonyai összefüggésben állnak e tőkék családon belüli jelenlétével. Mindez kihat a pedagógusok értékrendjére is.

A reziliens pedagógus fogalmának második lehetséges megközelítése, amikor azokat a pedagógusokat látják el ezzel az ismervvel, akik eredményes munkát folytatnak hátrányos helyzetű tanulók körében, reziliens életutakat támogatnak (Ceglédi, 2020). Reziliens diák az, aki megtalálja tehetségét és boldogul az iskola világában annak ellenére, hogy sok megpróbáltatás megakadályozhatná ebben, például valamilyen megterhelő életesemény, a családi háttere, lakóhelyi vagy egyéb hátrányai miatt. A pedagógusok feladata, hogy minden diák kihozza magából a legtöbbet, és az eredményes közös munka a pedagógus számára is hivatása beteljesüléséhez vezethessen (Ceglédi et al., 2020; Kozma & Ceglédi, 2020; Parkes & FitzGibbon, 1986; Lee, 2012; Bersh, 2018; Everington, 2014; Salinas, 2002; Fejős, 2019).

A pedagógus pálya kihívásokban gazdag. A mindennapos megpróbáltatásokkal, szakmai kihívásokkal szemben, adaptív megküzdési stratégiák, szakmai reziliencia szükséges. A harmadik megközelítés ebben a szakmai értelemben használja a reziliens pedagógus fogalmat. Kutatásunkban az első két megközelítéssel foglalkozunk.

Egyre több kutató és a gyakorló szakember foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a személyes életút miképpen áll kapcsolatban a szakmai életúttal. A szakmai pályáiv több fontos szakaszában rávilágítanak a személyes életpaszttal során szerzett tudás és az élettörténet jelentőségére: a pályaválasztás, a pályaszелеkció, a formális képzés, az első gyakorlóévek és a folyamatos szakmai továbbképzések során egyaránt (Everington, 2014; Bersh, 2018; Lee, 2012; Villegas & Irvine, 2010). Mindebben az értékek is szerepet játszanak.

A reziliens pedagógusok életútjaiban az értékeket, vagyis „A kultúra azon szelete, amely megmutatja, hogy egy adott közösség mit tart jónak és fontosnak.” (Bocsi, 2020) keressük.

Az értékek vizsgálatánál kiemelkedően fontos szerepe van a családnak, ami az első olyan szocializációs közeg, ahol az egyén elsajátítja a legfontosabb értékeket (Engler, 2020).

A kutatás alapgondolata az, hogy mindenkiben ugyanazok az értékek vannak meg, csak más mértékben (Rokeach, 1973). Ennek alapján vizsgáljuk

azt, hogy a reziliens pedagógusoknál melyek azok az értékek, amelyek nagy jelentőséggel bírnak számukra. Az értékrendek kialakulását befolyásolja a családi háttér, hiszen a szülői részvétel hatása a szülői értékekből és oktatási (tanulási) aspirációiból ered (Zellman & Waterman, 1998). Nem csak a szülők értékeit kell figyelembe venni, hanem tanulással kapcsolatos elvárásait és törekvéseit is, hiszen ezek a legjobb előrejelzői a tanulók teljesítményének (Singh, 1995). A reziliens pedagógusok életútjainak vizsgálata is alátámasztja azt, hogy a család szocio-ökonómiai háttere nem mutat szignifikáns összefüggést az otthoni támogatással, ellenőrzéssel (Sui-Chu & Willms, 1996).

A kutatás alapfeltevése az, hogy a reziliens pedagógusok gondterhelt, akadályokkal teli életútjuk miatt különleges értékrenddel rendelkeznek. Ez alapján azt a kérdést kívánjuk megválaszolni, hogy mely értékek azok, amelyek rendkívül fontosak a reziliens pedagógusok számára. Mindemellett a kutatás fényt szeretne deríteni arra is, hogy a családi háttér miként és milyen mértékben befolyásolta a reziliens pedagógusokban kialakult értékrendeket, mert korábbi kutatások már kimutatták, hogy az iskola és az otthon, a két meghatározó intézmény egy tanuló életében, konfliktusban állnak egymással (Parsons, 1959). A reziliens pedagógusok a többi pályán lévő társaikhoz hasonlóan, ugyanúgy értékátadói szerepet is betöltenek. Ezért érdemes vizsgálni azt is, hogy a reziliencia hogyan nyilvánul meg az értékek továbbadásánál.

Adatok és módszer

A kutatás során eddig kettő darab félig strukturált interjú készült el. Az alapsokaság a Debreceni egyetem vonzáskörzetébe tartozó pedagógusok voltak. Az alanyoknak két kritériumnak kellett megfelelniük: legyenek eredményesek és hátrányos helyzetből indultak. Az interjúk átlagosan 60 percesek. Felvételük személyes megkeresés alapján készült el 2022 tavaszán. Korlátozott az általánosíthatóság, de az adatok hiánypótlóak. A felvétel után megtörtént az interjúk szó szerinti lejegyzése, majd ezt egyszerű kézi kódolás követte (Creswell, 2012). A szöveges feldolgozás a kódok mentén történt. Elsődleges kód az értékrend volt, a másodlagos kód pedig a családban elsajátított értékek és a munka során alkalmazott értékek.

Eredmények

Az alanyokat több szempontból is megvizsgáltuk: jelenlegi munkahely, születési hely, szülők végzettsége és foglalkozása. Ezen szempontok mentén számos hasonlóság figyelhető meg a két alany között. Mindketten vidéki általános iskolában dolgoznak és születési helyük fejlesztendő járás, szüleik nem rendelkeznek érettségivel. Egy szempontban viszont különbözőek voltak, mégpedig abban, hogy az egyik alanynak mindkét szülője szakács volt, addig a másiknak a szülei szakácsok és hegesztők voltak.

Családtól kapott értékek

A kutatás eredményeit kettő, jól elkülöníthető csoportra lehet bontani. Az első csoportba tartoznak azok az értékek, amelyeket a családjuktól kaptak az alanyok, amelyeket otthonról hoztak magukkal és már egészen kicsi koruktól kezdve birtokolnak. Ezen értékek egyike a tanulás, amit az egyik alany így fogalmazott meg:

„Nem volt más lehetőségem, csak a legjobbnak lenni.”

Az alany számára a tanulás kiemelkedő jelentőséggel bírt, hiszen tudta, hogy jövőjének ez a kulcsa. Ez az érték határozta meg tanulással töltött éveit. A másik érték, amit a családjuktól kaptak az a támogatás.

„Sokszor erejükön felül segítettek engem és testvéreimet is.” – mondta a másik alany.

Ebből is látható, hogy az alanyok szülei időt és energiát nem sajnálva igyekeztek segíteni mindenben gyermeküket. Ezért válhatott a támogatás kiemelkedően fontossá az alanyok számára.

A tanítványoknak továbbadott értékek

A kutatás eredményeinek másik csoportját a tanítványoknak továbbadott értékek alkotják. Az interjúkból az derült ki, hogy a reziliens életútnak köszönhetően kialakult kitartás értékét igyekeznek átadni a reziliens pedagógusok a diákjaik számára.

„Lehetőségeket kell megmutatni, valamint olyan erőforrásokat mozgósítani, amelyek segítik őket abban, hogy a cél felé vezető úton maradjanak. Illetve folyamatosan bátorítani őket, hogy ne adják föl.”

Az egyik alany ezen mondata is mutatja, hogy igyekszik minden tőle telhetőt megtenni annak érdekében, hogy segítse a tanítványait abban, hogy kitartóbbak legyenek. Az alany számára a kitartás elsődleges értékévé vált, hiszen értékrendje ezzel gazdagodott amiatt, hogy reziliens mivoltából fakadóan sok nehézséggel kellett megküzdenie.

Következtetések

Az eddigi kutatás következtetéseként levonható az, hogy három érték, a tanulás, a támogatás és a kitartás rendkívül fontosak a reziliens pedagógusok számára. Ezek állnak az értékrendjükben az első helyen. Továbbá megállapítható az is, hogy a reziliens pedagógusok a nehézségekkel sújtott életút miatt szerzett értékeiket tovább is adják tanítványaik számára. Igyekeznek saját életükkel példát mutatni számukra, valamint felhívni a diákok figyelmét arra, hogy milyen fontosak ezek az értékek. Mindemellett még hozzá kell tenni azt is, hogy nem csak azokat az értékeket adják át, amelyek a reziliens életút miatt alakultak ki bennük, hanem azokat is, amelyeket családjuktól kaptak, mivel a reziliens pedagógusok értékrendjében egyaránt megtalálható mindkettő értéktípus.

Hivatkozott irodalom

- BERSH, L. C. (2018). Writing autobiography to develop culturally responsive competency: Teachers' intersections of personal histories, cultural backgrounds and biases. *International Journal of Educational Research*, 88, 31–41.
- BOCSI Veronika (2015). *A felsőoktatás értékmetszetei*. Budapest, ÚMK Kiadó.
- BOCSI Veronika (2020). Értékátadás a plurális társadalomban. In (Szerk.) Pusztai Gabriella: *Nevelésszociológia*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- CEGLÉDI, T. (2015). Resilient Teacher Education Students. Social Inequalities in Higher Education. In Pusztai, G., & Ceglédi, T. (Eds.), *Professional Calling in Higher Education* (pp. 61–75). Nagyvárad & Budapest: Partium, PPS & ÚMK.
- CEGLÉDI Tímea (2020). Reziliencia és kompenzáló tényezők. In (Szerk.) Pusztai Gabriella: *Nevelésszociológia*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- CRESWELL, John W. (2012). *Educational research: planning, conducting, evaluating, quantitative and qualitative research* (Fourth Edition). United State of America: Pearson Education Inc.
- ENGLER Ágnes (2020). Családi közösségek. In (Szerk.) Pusztai Gabriella: *Nevelésszociológia*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- EVERINGTON, J. (2014) Hindu, Muslim and Sikh religious education teachers' use of personal life knowledge: The relationship between biographies, professional beliefs and practice. *British Journal of Religious Education*, 36(2), 155-173
- FEJŐS, A. (2019). "There is an exemplar because I'm there". Professional roles and experiences of Roma teachers in rural Hungary. *Intersections: East European Journal of Society and Politics*, 5(4), 18–40.
- GROTBERG, E.H. (1996) The International Resilience Project: Findings from the Research and Effectiveness of Interventions (kézirat). Forrás: <http://resilnet.uiuc.edu/library/grotb97a.html> (utolsó látogatás: 2010.12.22.)
- IMRE Nóra (2017). *A szülői részvétel szerepe a tanulók iskolai pályafutásának alakulásában*. Budapest, Ph.D. értekezés.
- KOZMA, K., & Ceglédi T. (2020). „Akinek van bátorsága a gesztenyét lebontani.”. *Reziliens életúttal a pedagógus pályán*. *Acta Medicinæ Et Sociologica*, 11 (31), 85-101. <https://doi.org/10.19055/ams.2020.11/21/8>
- LEE, S. (2012). Knowing myself to know others: Preparing preservice teachers for diversity through multicultural autobiography. *Multicultural Education*, 20(1), 38–41.
- Masten, A. S. (2019). Resilience from a developmental systems perspective. *World Psychiatry*, 18(1), 101-102. <https://doi.org/10.1002/wps.2059>
- MASTEN, A.S. (2019). Resilience from a developmental systems perspective. *World Psychiatry*, 18(1), 101-102. <https://doi.org/10.1002/wps.2059>
- PARKES, S. M., & FITZGIBBON, A. (1986). Autobiography in teacher education: An exploratory paper. *Irish Educational Studies*, 6(1), 86–101. <https://doi.org/10.1080/0332331860060109>
- PARSONS, T. (1959). *1 General Theory in Sociology*. Basic Books.
- ROKEACH, Milton (1973). *The Nature of Human Values*. New York, The Free Press.

- SALINAS, J. P. (2002). *The Effectiveness of Minority Teachers on Minority Student Success*. Houston, TX: National Association of African American Studies & National Association of Hispanic and Latino Studies.
- SINGH, K., Bickley, P. G., Trivette, P., Keith, T. Z., et al. (1995). The effects of four components of parental involvement on eighth-grade student achievement: Structural analysis of NELS-88 data. *School Psychology Review*, 24(2), 299–317.
- SUI-CHU, E. H., & WILLMS, J. D. (1996). Effects of parental involvement on eighth-grade achievement. *The Sociological Quarterly*, 69, 126–141.
- VILLEGAS, A. M., & IRVINE, J. J. (2010). Diversifying the teaching force: An examination of major arguments. *The Urban Review*, 42(3), 175–192.
- ZELLMAN, G. L., & Waterman, J. M. (1998). Understanding the impact of parent school involvement on children's educational outcomes. *The Journal of Educational Research*, 91(6), 370–380.